

RECENZIÓK

PAP MELINDA

Hamar Imre: *A kínai buddhizmus története.* *Konfuciusz Könyvtár 2. ELTE Konfuciusz Intézet;* **Budapest 2017.**

A kínai buddhizmus története a magyar sinológiában és buddhológiában egyaránt hiánypótló munka. A Konfuciusz Könyvtár sorozat második kiadványaként megjelent tanulmány az azonos című, 2004-ben megjelent kötet bővített, javított változata. A mű átfogóan, ugyanakkor lényegre-törően tárgyalja a buddhizmus Kínában való megjelenését, fejlődésének főbb állomásait, és részletesen bemutatja a buddhizmus jellegzetesen kínai iskoláit. Az információanyagban gazdag könyvet tanulmányozva az olvasó átfogó és hiteles képet kap a kínai buddhizmus történelméről, filozófiájáról, főbb műveiről, valamint a vallást formáló jeles személyiségek életéről és munkásságáról. A Kínában kialakuló buddhista iskolák tantételeinek mélyebb megértését jelentősen növeli, ha az olvasó már rendelkezik az indiai buddhizmussal kapcsolatos ismeretekkel, azonban a szerző a vonatkozó fejezetek elején az indiai előzményeket is röviden összefoglalja, aminek köszönhetően a könyv előtanulmányok nélkül is hasznosan forgatható.

A könyv tizennyolc fejezetből áll, és kronológiai sorrendben követi végig a buddhizmus kínai fejlődését a kezdeti periférikus szereptől a Tang-kori kiteljesedésig. A kínai buddhizmus merőben eltérő kulturális háttérből kinövő vallási és filozófiai irányzatok kölcsönhatásaként jön létre, és ölt számos különböző alakot. Kutatásához elengedhetetlenül szükséges India, Kína, továbbá Belső-Ázsia történelmének, eszmerendszereinek átfogó, alapos ismerete. Komplexitása miatt a kínai buddhizmus különböző vetületeit rendkívül nehéz feladat közérthetően, ugyanakkor kellő tudományos igényességgel tárgyalni, bemutatni. A mű legnagyobb érdeme, hogy meg tudja szólítani mind a tudo-

mányos érdeklődésű, mind pedig a laikus olvasót, képes mindkét olvasótábor igényeinek megfelelni, és hasznos tudással szolgálni. A bevezetőben képet kapunk az indiai előzményekről – hangsúlyosabban a mahájánáról, amely a meghatározó irányzat lesz Kínában –, valamint az őshonos kínai vallások és filozófiai rendszerek leglényegesebb – és a később kialakuló buddhista irányzatok szempontjából releváns – jellemzőiről, melyek hatalmas formáló erővel hatottak a kínai földön kezdetben idegen vallásra. Ezt követi a szálak egybefűzése, azaz a kölcsönhatások eredményeképpen kialakuló eszmék és gyakorlati módszerek ismertetése, kifejtése. Különösen érdekesek az indiai buddhista tanítások félreértelmezésének esetei (például az újjászületést megtapasztaló, örök léleknek a feltételezése, mely olyan, mint „a tűz átadása más tüzelőanyagnak”; az icchantikák buddha-természete körül kialakuló viták története stb.), vagy a tanok és regulák továbbgondolásából születő újítások (mint például a Kínában kialakuló vegetáriánus étrend, és sok más).

A könyv lapjain megismerjük azt a folyamatot, mely során az időszámításunk kezdete körül megjelenő buddhizmus a kezdeti mellőzött szerepből a hatodik századra Kína legbefolyásosabb vallási rendszere és állami ideológiája lesz. Nem csupán eseménytörténetet kapunk, a figyelmes olvasó a folyamat mélyebb összefüggéseit is meglátja, s a szerző iránymutatásával megérti az események háttérében húzódó okokat. A könyv jelentős részét a sinizálódott kínai buddhista iskolák bemutatása teszi ki. Nem csupán az alapító pátriárkák korszakalkotó munkásságával ismerkedünk meg, hanem az ún. filozófiai iskolák kiforrott eszmerendszereibe is betekintést nyerünk. Az iskolák alapítói és meghatározó személyiségei az indiai örökségtől elszakadva, saját vallási élményeik, meglátásaik szerint értelmezik, átértelmezik, és új megvilágításba helyezve újraírják Buddha tanait – vagy legalábbis azt, amit ők annak tartanak. Ennek következtében Kínában merőben új vallási irányzatok születnek, melyek tanai és gyakorlatai jelentősen eltérnek a buddhizmus korábbi változataitól. Az indiai buddhizmus tanaiból kiindulva olyan újszerű gondolatok születnek, mint például az ezer szállal egymáshoz kapcsolódó erőkből felépülő, teljes és tökéletes univerzum modellje, mely szerint a világon minden mindennel összefügg, s a létezés legkisebb elemei úgy tartalmazzák kölcsönösen egymást, ahogyan Indra végtelen hálóján tükröződnek a fénylő gyöngyszemek. Egy másik iskola arra a következtetésre jut, hogy a buddhák megvilágosodott természete a poklok világát is beragyogja, a lények természete eredendően a megvilágosodás, csupán tudatlanságuk okozza szenvedésüket, s a világon még egy porszem sincs, amely ne tartalmazná a buddhák tiszta

természetét. Ezek az iskolák kialakulásukat követően a Tang-kor zárándokainak köszönhetően elterjedtek, meghonosodtak Kelet-Ázsia számos országában, és Kínán kívül is nagy hatást gyakoroltak.

A mű nagy számban tartalmaz eredeti, klasszikus kínai nyelvű szövegfordításokat, melyek kiegészítik, hiteles alapot nyújtanak a leíró részekhez, és elmélkedésre ösztönöznek. A fordítások alatt az eredeti szöveg is megtalálható, ami a klasszikus kínai nyelvet tanulók számára hasznos. A könyv végi neveket és fogalmakat tartalmazó indexnek, a terjedelmes irodalomjegyzéknek is köszönhetően a jelen kötet további, célirányos tanulmányok kiváló kiindulási alapja.

A jelen tanulmány a buddhizmus fénykorának, Tang-kori kiteljesedésének részletes tárgyalásával zárul. A Tang-kort követően a buddhizmus lassú hanyatlásnak indult Kínában, s a neokonfucianizmus térnyerésével soha többé nem nyerte vissza korábbi előkelő helyét, ugyanakkor tovább élt, és a hivatalosan elfogadott vallások egyikeként máig jelen van Kínában. A Tang-kor után nem alakultak ki újabb iskolák, hanem a meglévők kölcsönhatása, az értékek őrzése, a szövegek magyarázata, kommentárok írása jellemezte a következő évszázadokat. A szerző bemutatja a Song-korban keletkezett legfontosabb műveket, a buddhizmus történetének késői korszaka azonban nem kerül tárgyalásra a műben. A kötetben elmélyedt olvasó szívesen megismerné a kínai buddhizmus történetében a Song-kortól napjainkig bekövetkezett főbb eseményeket, meghatározó személyiségeket, az irányzatok kölcsönhatásának történetét, és az ebből születő fontosabb gondolatokat, műveket. Öröndetes lenne, ha a későbbiekben a szerző további fejezetekkel bővítené a könyvet, melyekben hasonló szakértelemmel és színvonalon ismertetné a buddhista iskolák további fejlődésének történetét, valamint a kínai buddhizmus helyzetét napjainkban.

A jelen mű nem csupán a kínai buddhizmust megismerni kívánó olvasó számára hasznos, hanem a japán vagy a koreai buddhista iskolák tanulmányozásának is alapműve, ugyanakkor a korai indiai, vagy más buddhista iskolákat kutatók számára is érdekes és tanulságos olvasmány.